

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28.09.1984, sp. zn. 1 Cz 36/84, ECLI:CZ:NS:1984:1.CZ.36.1984.1

Číslo: 16/1986

Právní věta: V případě uzavření smlouvy mezi Českou (Slovenskou) státní pojišťovnou a příslušným odborovým svazem o pojištění odpovědnosti za škody při výkonu se tato smlouva nevztahuje na pokuty nebo penále, které jsou uloženy přímo pojištěnému pracovníku. Odpovídá-li pojištěný pracovník podle ustanovení § 172 zák. práce zaměstnavatelské organizaci za škodu, která vznikla této organizaci zaplacením jí uložené pokuty nebo penále, není pojišťovna povinna vzniklou škodu za pojištěného nahradit.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 28.09.1984

Spisová značka: 1 Cz 36/84

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Pojištění

Předpisy: 40/1964 Sb. § 377
§ 383 65/1965 Sb. § 172

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce v žalobě uvedl, že jeho zaměstnavateli byl předepsán zvýšený dodatkový odvod za nesprávné účtování cen autoopravárenských prací letech 1980-1982 a z důvodu tohoto zvýšení dodatkového odvodu zaměstnavatel požadoval po žalobci náhradu škody ve výši dvojnásobku jeho průměrného výdělku. Protože žalobce byl jako pracovník své zaměstnavatelské organizace účasten na jejím pojištění odpovědnosti za škody při výkonu povolání, obrátil se na Českou státní pojišťovnu, aby vzniklou pojistnou událost likvidovala. Vzhledem k tomu, že pojišťovna odmítla provést požadovanou úhradu, domáhal se žalobce, aby České státní pojišťovně bylo uloženo zaplatit za něho zaměstnavateli částku 5058,- Kčs.

Okresní soud v Českých Budějovicích rozsudkem žalobu zamítl a rozhodl, že žalovaný nemá právo na náhradu nákladů řízení. Své rozhodnutí odůvodnil zejména tím, že postih nesprávného účtování cen autoopravárenských služeb formou dodatkového odvodu není nahodilou událostí, takže není splněna jedna z podmínek pro výplatu pojistného plnění. Navíc vyhovění žalobě by (podle názoru soudu prvního stupně) bylo v rozporu s články VI a VII o. z., neboť ve svých důsledcích by znamenalo, že postih za neodpovědně vykonanou práci bude placen ze státních prostředků.

Krajský soud v Českých Budějovicích k odvolání žalobce rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že Česká státní pojišťovna je povinna zaplatit za žalobce částku 5058,- Kčs Okresnímu podniku služeb B. do 3 dnů od právní moci rozsudku. Zároveň bylo žalované pojišťovně uloženo v téže lhůtě nahradit žalobci náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 408,- Kčs. Své rozhodnutí odvolací soud odůvodnil tím, že mezi účastníky existuje pojistný vztah ze smlouvy o pojištění odpovědnosti za škody při výkonu povolání. Pokud čl. III. bod 4. písm. 1/ pojistné smlouvy stanovil, že pojištění se nevztahuje) na pokuty nebo penále uložené v souvislosti s pojistnou událostí, platila tato výjimka z pojištění (podle názoru odvolacího soudu) pouze v případě majetkových sankcí uložených přímo pojištěnému pracovníku. Protože v daném případě byla majetková sankce uložena zaměstnavateli žalobce, dovodil odvolací soud, že žalobce má právo na plnění podle pojistné smlouvy.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSR, tak, že uvedeným rozsudkem odvolacího soudu byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

V projednávané věci bylo zjištěno, že Česká státní pojišťovna a příslušný odborový svaz uzavřely hospodářskou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škody při výkonu povolání, ze které jsou oprávněni všichni členové ROH v rámci odborového svazu, kteří splňují ve smlouvě uvedené předpoklady (tj. zejména učiní přihlášku u příslušného odborového orgánu a zaplatí pojistné). Pojištění založeného touto pojistnou smlouvou se účastnil i žalobce. Protože šlo o pojistnou smlouvu mezi socialistickou organizací a pojišťovnou, ze které má být oprávněn občan, bylo vzhledem k ustanovení § 16 tehdy platné vyhlášky č. 50/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění odpovědnosti za škody /1/, možné odchýlit se v ní od ustanovení § 2 citované vyhlášky a stanovit další, v tomto ustanovení uvedené výjimky z pojištění. Takovou smluvní výjimkou z pojištění odpovědnosti při výkonu povolání upravené smlouvy nevztahovalo na pokuty nebo penále uložené v souvislosti s pojistnou událostí.

K posouzení toho, zda uvedená výjimka z pojištění se vztahuje i na tento řešený případ, bylo především zapotřebí zcela jednoznačně objasnit povahu sankce uložené žalobcovu zaměstnavateli (§ 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř.). Žalobce v žalobě i v odvolání uvedl, že šlo o zvýšený dodatkový odvod. Soud prvního stupně, aniž provedl v tomto směru důkaz předloženým dodatkem protokolu o kontrole dodržování cen u Okresního podniku služeb v B., vycházel v odůvodnění rozsudku z toho, že jde o dodatkový odvod. Uvedený důkaz neprovedl ani odvolací soud, který v odůvodnění svého rozsudku v souvislosti s posuzovanou sankcí uváděl postupně odvod, dodatkový odvod a majetkovou sankci.

Přesné zjištění toho, o jakou sankci šlo, však mělo základní význam nejen pro posouzení uložené sankce z hlediska ustanovení čl. III bodu 4. písm. 1/ smlouvy, nýbrž i pro posouzení toho, zda v daném případě vůbec došlo na straně žalobcova zaměstnavatele ke vzniku škody. Pokud by totiž šlo o prostý dodatkový odvod (§ 11 nařízení vlády ČSSR č. 136/1973 Sb. ve znění nařízení vlády ČSSR č. 42/1978 Sb. a č. 159/1980 Sb.), organizace by pouze odvedla neoprávněně získané prostředky a těžko by v této souvislosti mohl být dovozován vznik její škody. Opačně by tomu bylo však tehdy, kdyby organizaci byl uložen zvýšený dodatkový odvod (§ 12 odst. 5 nařízení vlády ČSSR č. 136/1973 Sb.). V takovém případě by zaplacené zvýšení dodatkového odvodu představovalo škodu organizace (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 32/1974 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Proto bude v dalším řízení nutno doplnit dokazování zejména provedením důkazu dodatkem protokolu o kontrole dodržování cen u Okresního podniku služeb v B., popřípadě jiným způsobem umožňujícím jednoznačný závěr o povaze uložené sankce.

Jestliže dohodnuté pojistné podmínky obsahují výjimku z pojištění, je vyloučeno vykládat ji

rozšiřujícím způsobem. To znamená, že výjimku z pojištění odpovědnosti za škody při výkonu povolání uvedenou v ustanovení čl. III bod. 4. písm. 1/ smlouvy lze vztáhnout právě jen na pokuty a penále a nikoli též na jiné majetkové sankce. Proto bylo úkolem soudu po zjištění povahy uložené sankce posoudit, zda tuto sankci lze vzhledem k její povaze podřadit pod pojem „pokuta“ nebo „penále“. Pokud by to nebylo možné, nezbylo by než učinit závěr, že zmíněná výjimka obsažená v ustanovení čl. III bod 4. písm. 1/ smlouvy již z tohoto důvodu na daný případ nedopadala.

Pokud by soud dospěl k závěru, že uložená sankce může být podřazena pod některý ze dvou pojmů uvedených v citovaném ustanovení smlouvy, bylo by zapotřebí dále se zabývat tím, zda výjimka vyplývající z tohoto ustanovení se vztahuje na pokuty a na penále uložené přímo pojištěnému pracovníku nebo zda se týká pokut a penále uložených jeho zaměstnavatelské organizaci.

Při uvažovaném výkladu ustanovení čl. III bod. 4. písm. 1/ smlouvy bylo třeba mít na zřeteli, že citované ustanovení je obsaženo ve smlouvě upravující pojištění odpovědnosti za škodu. Jestliže by pokuta nebo penále byly uloženy pojištěnému pracovníku, nešlo by z jeho strany o vznik odpovědnosti za škody vůči zaměstnavateli (popřípadě jinému ve smlouvě uvedenému subjektu), nýbrž o případy, kdy zaplacením pokuty nebo penále újma přímo pojištěnému. Protože pojištěný sám o sobě za vzniklou újmu neodpovídá, nelze na takový případ vztáhnout ani smlouvu o pojištění odpovědnosti za škody. Z toho vyplývá, že bylo pojmově vyloučeno, aby se výjimka upravená v čl. III bodu 4. písm. 1/ smlouvy vztahovala na pokuty nebo na penále uložené pojištěnému pracovníku.

Pokud se výjimka obsažená v čl. III. bod 4. písm. 1/ smlouvy netýkala případů, kdy jsou pokuta nebo penále uloženy přímo pojištěnému pracovníku, zbývala (za předpokladu, že jde o platné smluvní ujednání) možnost, že totiž tato výjimka platila tam kde pokuta nebo penále byly uloženy zaměstnavatelské organizaci (popřípadě jinému ve smlouvě uvedenému subjektu). To znamená, že odpovídá-li pojištěný podle ustanovení § 172 zák. práce zaměstnavatelské organizaci za škodu, která vznikla této organizaci zaplacením jí uložené pokuty nebo penále, není pojišťovna povinna vzniklou škodu za pojištěného nahradit.

Protože odvolací soud náležitě neobjasnil povahu uložené sankce z hlediska vzniku škody na straně žalobcova zaměstnavatele a z hlediska ustanovení čl. III. bodu 4. písm. 1/ smlouvy a zaujal nesprávný právní názor, pokud šlo o výklad citovaného ustanovení smlouvy (neboť dovolil, že výjimka uvedená v tomto ustanovení se týká pokut a penále uložených přímo pojištěnému pracovníku), porušil svým rozsudkem zákon v ustanovení § 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř. v souvislosti s ustanoveními § 377 a § 378 o. z. a § 1 a § 16 dříve platné vyhlášky č. 50/1964 Sb.

1) Srov. nyní vyhlášky č. 12/1983 Sb. a č. 14/1983 Sb.